

Однією з умов успішного виховання засобами духовної музики вчені визначали високу методичну підготовку, необхідність викладання музичного матеріалу цікаво, уміння вчителя проводити уроки не сухо й формально, а емоційно і творчо.

Від часів набуття Україною незалежності активізувалися процеси вивчення духовної музики та її використання для загально-естетичного, морального виховання молоді. В останні десятиліття помітно збільшилася кількість наукових досліджень, пов'язаних із духовною музикою. Питання історії були розкриті у роботах І. Зверевої, О. Гнатюк, С. Уланової. Праці М. Маріо, Л. Остапенко, Л. Радковської присвячено вивченню впливів духовних творів на розвиток освіти і мистецтва.

У зв'язку з необхідністю оновлення всієї системи освіти на основі християнських цінностей, рекомендується створення і запровадження у школах факультативного курсу «Основи християнської культури», який би відвідували діти за бажанням батьків. Він би дозволив учням хоча б оглядово зустрітися зі світом християнської культури, отримати якийсь мінімум вражень, знань і уявлень, щоб повернутися до багатющого і невичерпного джерела всіх досягнень людського духу і нашого народу.

Отже, аналіз духовної музики як досить розвиненої мистецько-педагогічної галузі дозволяє зробити висновок про її виховну сутність, яка полягає в єдності морально-патріотичного змісту тексту й емоційно-естетичної мелодики, несе в собі теологічний зміст і сприяє моральному, естетичному, громадянсько-патріотичному вихованню дітей, має позитивний комплексний вплив на ціннісне становлення особистості людини, її психофізіологічну, емоційну, інтелектуальну та фізіологічну сфери.

Духовна музика завжди була пов'язана з вірою в Бога. Прослуховування духовної музики сприяє певному вихованню людини. Саме тому, цей вид музики розглядається не тільки з естетичної, але й з функціонально-світоглядної точки зору, як практична реалізація духовних потреб, що відображає уявлення людини про систему світу. Це елемент мистецтва, зміст якого звернений до найвеличнішого і найпрекраснішого в душі людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Античная музыкальная эстетика. – Москва: Музгиз, 1960. – 304с.
2. Грубер Г. Г.-Ф. Гендель / Габриэль Грубер. – Ленинград: Советская музыка, 1963. –142 с.
3. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения: В 2 т. - Т. 1. - М: Педагогика, 1982.-500 с.
4. Білодід Ю.М. Духовність: сутність, структура, функції / Юрій Михайлович Білодід. – Житомир: Редакційно-видавн. відділ ІПСТ, 2003. – 192с.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Україна, 1999. – Т. 1: Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. Методика виховання колективу. – 654 с.
6. Алеппский П. Путешествие антиохийского патриарха Макария в Россию в половине XVII века / Павел Алеппский. – Москва: Унив. тип., 1897. – 174с.
7. Традиції та новий стиль у духовній хоровій музиці <http://www.newacropolis.org.ua>
8. Студентки групи мММ-2

Маиталір Н.

Науковий керівник – доц. Лазаревська О.М.

ТЕАТРАЛІЗОВАНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Театралізована діяльність є передумовою творчої ініціативи, творчої активності, розвитку індивідуальних нахилів і здібностей учнів. У процесі театралізованої діяльності відбувається педагогічне спілкування – взаємодія інтелектів, почуттів, волі вчителя і учнів та учнів між собою. Чим краще вони розуміють одне одного, тим продуктивніше їх діалог та уладнані дії, тим стійкіші особистісні контакти.

Беручи участь у театралізованій діяльності, діти ознайомлюються з оточуючим середовищем в усій його різноманітності через сценічні образи, виразність мовлення, колорит фарб, насиченість звуків, виразність міміки та рухів. Правильно поставлені запитання спонукають вихованців думати, аналізувати, узагальнювати, робити висновки, насолоджуватись роботою.

Метою статті є висвітлити вплив театралізованих ігор на розвиток творчих здібностей молодших школярів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розвитку індивідуальних нахилів учнів молодших класів засобами театралізованої діяльності.

Театралізована діяльність як новітній засіб навчання молодших школярів дозволяє вирішувати багато педагогічних задач, що стосуються створенню сценічного образу, формуванню виразності мовлення, інтелектуального та художнього виховання, а також набуття знань, умінь, навичок із будь-яких предметів. Вона є невичерпним джерелом розвитку почуттів, хвилювань та емоційних відкриттів дитини, залучає її до духовного збагачення.

Дітям молодшого шкільного віку притаманні конкретність і образність мислення, емоційність, швидка зміна настрою. Недостатність життєвого досвіду і знань компенсується фантазією. Образність мислення, відсутність стереотипу, емоційне ставлення до дійсності, що оточує – ці якості притаманні всім молодшим школярам і свідчать про високий рівень творчих здібностей вікової категорії загалом. Саме на цьому етапі починають виділятися і спеціальні здібності: музичні, літературні, організаторські, здібності до художньо-театральної діяльності.

Музично-театралізовані ігри дають змогу вирішити багато завдань програми початкової школи: від ознайомлення із суспільними явищами, формування математичних уявлень до фізичного удосконалення. Різноманітність тематики, засобів зображення, емоційність музично-театралізованих ігор дають можливість використовувати їх як всебічний засіб виховання особистості.

Образне яскраве зображення соціальної дійсності, явищ природи знайомить дітей з навколишнім світом в усьому його розмаїтті. А вміло поставлені завдання спонукають їх міркувати, аналізувати складні ситуації, робити висновки і узагальнення. З розумовим розвитком тісно пов'язане й удосконалення мови. У процесі роботи над виразністю мови персонажів, їх музичних партитур активізується не тільки словник дитини, а й удосконалюється голос, звуковий склад мови, слух, сприймання та інші якості. Нова роль, особливо діалоги персонажів, ставить дитину перед необхідністю ясно, чітко, зрозуміло висловлюватися. В неї поліпшується діалогічна мова, її граматична будова, поповнюється словник.

Музично-театралізовані ігри як різновид сюжетно-рольових ігор зберігають їх типові ознаки: зміст, творчий задум, роль, сюжет, рольові та організаційні дії та стосунки. Сучасна педагогіка шукає ефективні засоби поєднання гри і мистецтва. Гра – це не імітація життя, а саме життя, це насамперед творча дія, вона розгортається у світі символічних значень, живої фантазії. Природа гри синкретична і міфологічна, що відповідає характеру мислення дитини, яка сприймає світ цілісно, чітко, не розділяючи реальне і придумане. Ігри виробляють в учнів рефлекс «свободи», адже рішення приймається самостійно, шляхом природного пізнання – інтуїтивного відкриття. На заняттях імітаційно-ігрового типу діти вчаться через стосунки, контакти, тому в них формуються почуття співпричетності й співпереживання. Так гра стає справжньою школою соціального досвіду.

Нідерландський культуролог ХХ століття Й. Хейзінг – автор оригінальної концепції «Людини граючої» обґрунтував важливе значення гри в розвитку культури людства. Він вважав, що розгадка феномену гри у вічному устремлінні людини до особистісного самоствердження за рахунок пошуку нового. «Ігрова концепція» людини поширена у педагогічних інноваціях США, Японії, країн Європи.

Філософ М. Коган порівнював закони рольової гри дитини із законами художньої діяльності: гра дитини, на його думку, нагадує комедію дель-арте, що не знає ні розподілу функцій драматурга, режисера, актора, сценографа, ні розподілу актора та глядача. Гра – вид діяльності, мотив якої полягає не в її результатах, а в самому процесі, який приносить задоволення. Ігрове начало тією чи іншою мірою властиве будь-якій діяльності. Із художньою діяльністю гру єднають такі ознаки, як: вільна творчість – гра психічних сил, незалежна від людських потреб і меркантильних інтересів, внутрішня емоційна насиченість, а також умовність дії, ситуації.

Якщо музика певним чином сприяє зміцненню психічного і духовного здоров'я особистості, то театр активізує глибинні психічні процеси. При цьому формуються моральні та естетичні якості особистості. Спільним між музикою і театром є насамперед пізнавально-виховні аспекти – відображення закономірностей людського буття в художніх образах, універсальності естетичного сприйняття світу та художнього мислення, яке відрізняється лише мовними засобами. Така інтеграція дає простір розумінню поліфонічної цілісності цих двох видів мистецтва, поєднує універсальні художньо-естетичні категорії – ритм, контраст, симетрію, композицію, розвиток тощо. Адже для цих мистецтв існує, як відомо, чимало спільних тем, як, наприклад, «Пори року», «Казкові персонажі», «Рідний край» та багато інших.

Беручи участь у музично-театралізованих іграх, діти знайомляться з навколишнім світом через образи, барви, звуки. Великий і різнобічний вплив цих ігор на особистість молодшого школяра дає можливість використовувати їх як сильний, але ненав'язливий засіб, адже дитина під час гри відчуває себе вільно, розкуто.

Театралізовані ігри користуються незмінною любов'ю у дітей. Вони споріднені з театралізованою виставою. Адже видовище завжди викликає радість, а казковість образів посилює привабливість гри. Ці дійства, які синтезують розвивальний потенціал ігрової та мистецької діяльності, відіграють велику роль в розвитку пізнавальних і творчих здібностей дітей. З погляду сучасних вчених-мистецтвознавців, театралізована гра, гра уяви, гра-фантазування – це вид дитячих ігор, специфічний вид дитячої діяльності, що займає проміжне місце між власне грою, з одного боку, і дитячою творчістю, з другого.

Щоб розвивати і виховувати дітей, необхідна правильна організація музично-театралізованих ігор. Основними вимогами є:

- змістовність і різноманітність тематики;

- постійне включення музично-театралізованих ігор в усі форми організації педагогічного процесу, що робить їх такими ж необхідними для дітей, як і сюжетно-рольові ігри;
- максимальна активність дітей на всіх етапах підготовки і проведення ігор;
- співробітництво дітей одне з одним і з дорослими на всіх етапах організації гри.

Послідовність і ускладнення змісту тем і сюжетів, вибраних для ігор визначаються змістом і вимогами програми навчання. Творчий розвиток теми починається з підготовки сценарію гри за сюжетом твору: чи то казки, загадки чи пісні. Далі передбачається імпровізація дітей на обрану тему. Самостійність дитячої гри більшою мірою залежить від того, чи знають вони зміст твору. Авторський текст дуже важливо зберегти таким, яким його почули діти під час першого прослуховування. Але вчити текст із учнями до початку гри не рекомендується. Така підготовка зменшує творчість дітей, їхню самостійність в організації та веденні гри. Основним завданням тут є створення не вистави, а гри.

Передати характер персонажа допомагає музика. Мелодією можна спонукати дітей до імітації рухів різних персонажів. Музичні загадки розвивають творче та логічне мислення, тому їх також включають у театралізовані ігри. Поки одні учні виконують завдання, інші уважно дивляться і помічають особливості гри кожного артиста. Тому дітей потрібно заохочувати до пошуків власних способів показу. Кожна гра потребує своїх засобів виразності й творчих знахідок. Завдання вчителя – знайти нові, більш цікаві, удосконаліші.

Складність організації творчої гри полягає в тому, що не можна наперед передбачити що придумують діти і як вони будуть діяти. Тому для керівництва іграми важливо вміти завоювати довіру учнів. Це можливо в тому разі, коли педагог ставиться до гри серйозно, з інтересом, розуміє задуми дітей, їхні переживання, дає простір дитячій ініціативі, творчості. В органічному поєднанні з танцем, пісню, акторською майстерністю ігри розвивають уяву, фантазію, творчі здібності учнів, активність, тренують їхню увагу, пам'ять, кмітливість, спритність.

Використання цих методів пояснюється тим, що початок навчання дитини у школі часто стає стресогенним рубежем, через те, що за його межами залишається гра, як потреба. Дефіцит гри у дитинстві, як стверджують психологи, згодом переростає у «синдром дитини, що не догралася». З огляду на це, важливим фактором розвитку дитини стає художньо-ігрове моделювання змісту занять, що передбачає використання різних ігрових форм: театралізованих (пантоміміка, імітація, інсценізація), хореографічних (пластичне інтонування, танцювальні пісні-ігри, хореографічні фантазії), музичних (спів). Такі методи і прийоми збагачують і доповнюють композицію занять, і якщо його сценарій розроблено з відповідною методичною доцільністю, вони створюють ситуації, коли вчитель може активізувати учнів згідно їхнім творчим здібностям і можливостям.

Діапазон художньо-ігрових технологій можна значно розширити, творчо використовуючи досягнення відомих вітчизняних та зарубіжних педагогів: Ж. Далькроза, Р. Штайнера, В. Верховинця. Авторським варіантом розвитку цих ідей є методика «вільного художнього руху» Л. Алексеевої [1], «малювання» хореографічних образів в танцювальному просторі І. Кулагіної [4], «метод дзеркал» В. Коєна [3], суть якого в організації рухових імпровізацій, що як дзеркало відображають музику (її динамічний, ритмічний, емоційний розвиток).

Етно-фольклорні засади початкового поліхудожнього виховання в українській педагогіці були характерні для діяльності й спадщини композитора, фольклориста, педагога В. Верховинця. Він є автором-укладачем збірки ігор з піснями й танцями «Весняночка», більшість з яких створена на основі українських народних мелодій. На відміну від зарубіжних колег, основою підходу В.Верховинця до художнього виховання дітей, стала пісенно-танцювальна гра [2].

Існує опосередковане і безпосереднє керівництво музично-театралізованими іграми.

Опосередковане керівництво – це система заходів, за допомогою яких діти засвоюють текст, ідею твору, характер персонажів та особливості їх взаємовідносин:

- читання літературного твору;
- обговорення;
- переказування твору дітьми;
- перегляд діафільму;
- переказування або придумування твору за картинками;
- переказування твору за ролями;
- обговорення моральної поведінки героїв;
- вправлення дітей в передачі характеру персонажу через міміку, жести, рухи, позу, ходу;
- виготовлення атрибутів до гри.

Безпосереднє керівництво передбачає три етапи:

I етап	Вихователь допомагає придумати гру, вибрати твір. Надає допомогу у розподілі ролей, доборі матеріалів, костюмів, атрибутів, обстановки. Закріплює характерні риси героїв, моральну сутність їх вчинків.
II етап	Діти грають. Вихователь може брати участь у грі, виконувати роль.

III етап

Словами ведучого він спрямовує гру, допомагає, підказує текст, дії, події, засоби виразності.

Педагог і діти обговорюють гру, визначають, що їм сподобалось, хто заважав, чому. Доцільно запропонувати поміркувати, що треба зробити, аби в цю гру завтра пограти ще краще.

Педагогічне керівництво музично-театральною діяльністю учнів охоплює наступні складові:

– організаційно-процесуальне забезпечення (розробка ідеї, теми, сценарію, загальної драматургії уроку з художньо-ігровим компонентом, організація процесу ігрового навчання, форми й методи оцінки результатів);

– емоційно-психологічне забезпечення (створення сприятливого психологічного клімату, творчої атмосфери);

– матеріально-предметне забезпечення (підготовка художньо-дидактичних матеріалів, створення відповідного середовища, наприклад, організація простору класу для рухливої гри, оформлення уявної сцени).

Для правильної організації музично-театралізованої діяльності рекомендується враховувати наступні принципи:

1. Принцип гуманізації. Передбачає вміння педагога стати на позицію дитини, врахувати її точку зору, не ігнорувати її почуття і емоції, бачити в дитині повноправного партнера, а також орієнтуватися на вищі загальнолюдські поняття.

2. Принцип диференціації. Полягає у створенні оптимальних умов для самореалізації кожної дитини в процесі музично-театралізованої діяльності з врахуванням віку, статі дитини, накопиченого нею досвіду, особливостей емоційної та пізнавальної сфери.

3. Принцип інтегративності. Інтеграція в педагогічному процесі зараз розглядається як фактор створення емоційного благополуччя дитини, як найважливіша умова її цілісного розвитку, перших творчих проявів і становлення індивідуальності, гармонічного поєднання на заняттях і в різних життєвих ситуаціях музичних, літературних фрагментів, живопису, поезії, виходом на образотворення в різних видах художньої діяльності – малювання, ліплення, аплікацію, музикування, мімичні та пантомімичні етюди.

4. Принцип змістовності. Передбачає змістовність занять, різноманітність тематики і методів роботи.

5. Принцип систематичності. Щоденне включення музично-театралізованих вправ у всі форми організації педагогічного процесу, що робить їх такими ж необхідними, як дидактичні та сюжетно-рольові.

6. Принцип дитячої активності. Робиться акцент на максимальну активність дітей на всіх етапах підготовки і проведення ігор. При наявності такої активності музично-театралізована діяльність проходить більш інтенсивно і плідно.

7. Принцип співпраці. Співпраця, співтворчість дітей один з одним та з дорослими.

8. Принцип професійної компетентності. «Все, що ми робимо, – ми робимо професійно!» – так можна визначити суть цього принципу. Підготовленість та зацікавленість педагога. Всі ігри і вправи на занятті повинні бути підібрані таким чином, щоб вдало поєднували рухи, мову, спів, міміку, пантоміму в різних варіаціях.

У своїй роботі як засоби навчання ми використовуємо постановки пісень, казок, загадок, дитячих опер засобами театралізації з елементами імпровізації. Важливі психологічні передумови розвитку творчих здібностей учнів формуються в різних формах імпровізації. Початковими формами імпровізації можуть бути ритмічні супроводи (власні рухові жести: плескання в долоні, плескання руками по колінах, клацання пальцями, притупування, гра на маленьких ударних інструментах) до декламацій або співу самих дітей. Такі супроводи можуть мати різні форми: йти паралельно і в безпосередньому зв'язку з мовним текстом, підкреслюючи чи доповнюючи його.

З погляду сучасних вчених-мистецтвознавців, дитяча гра за своєю сутністю близька до художньої діяльності, сутність якої полягає в можливості імпровізувати, творити не стільки з орієнтацією на результат, скільки для насолодження вільним виявленням власних здібностей і можливостей особистості. Через сюжетно-рольову гру, що передбачає перевтілення, учні мають можливість ідентифікувати себе з будь-яким героєм, «приміряти» на себе різні характери, манери, поведінки, пережити безліч ситуацій. Це збагачує не лише естетичний досвід, а робить особистість більш гармонійною, духовно досконалішою.

Висновки. Отже, великий і різнобічний вплив музично-театралізованих ігор на особистість дитини дає можливість використовувати їх як впливовий, але ненав'язливий педагогічний засіб, бо сама дитина відчуває при цьому радість, задоволення. Виховні можливості цих ігор посилюються тим, що їх тематика практично необмежена. Вона може задовольнити різнобічні інтереси дітей, спонукаючи до творчої діяльності, розвиваючи творчі здібності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева Л.А. Методика музыкального воспитания в школе: Учебное пособие / Л.А. Алексеева Л.А. – М.: Просвещение, 1983. – 224 с.
2. Верховинець В.Н. Весняночка. Ігри з піснями для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку / В.Н. Верховинець. – К.: Музична Україна, 1989. – 343 с.
3. Коэн В. Психология детского творчества: Учебное пособие / В. Коэн. – К., 1998. – 193 с.
4. Кулагіна І. Музичні ігри, танці і вправи / І. Кулагіна. – К.: Освіта, 1981. – 152 с.

Сташишин М.

Науковий керівник – доц. Лазаревська О.М.

ГУРТКОВА РОБОТА ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ.

Демократичні перетворення в суспільстві змінили традиційні засади шкільного виховання, зумовили переосмислення змісту виховної роботи. Сучасна школа створює сприятливі умови для самореалізації і розвитку кожної дитини, врахування індивідуальних запитів й інтересів, стимулювання внутрішньої потреби дитини у формуванні її духовного світу. Позакласна діяльність охоплює всю освітньо-виховну роботу в позаурочний час і спрямована вона на забезпечення потреб особистості у творчій самостійній діяльності за інтересами, стимулювання її творчого самовдосконалення.

Мета статті полягає у висвітленні впливу гурткової роботи на розвиток творчих здібностей школярів та їх самовираження.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю самореалізації школярів з врахуванням їх інтересів в позаурочний час.

Питання організації позакласної діяльності дітей займали важливе місце у педагогічній діяльності С.Т.Шацького. Він вважав, що школа не може повністю сприяти розвитку інтересів, нахилів, здібностей дітей. На його думку, потрібно створювати нові форми роботи з дітьми, які спрямовані на задоволення дитячих запитів, з вільними заняттями, що підтримують ініціативу і самостійну діяльність. С.Т.Шацький зазначав, що неупорядкованому впливові вулиці треба протиставити організацію цікавих справ у майстернях, гуртках, секціях, створити кожній дитині умови для розвитку її творчих здібностей. [3, с.145].

Позакласна робота – це найоптимальніший майданчик для розвитку внутрішніх сил дитини, джерело її особистісного самовираження і самовдосконалення.

У позакласній роботі відбувається процес формування таких найважливіших характеристик повноцінної людської діяльності, як:

- позитивне ставлення до свого життя завдяки реалізації себе як особистості в улюбленій діяльності;
- культурна діяльність на дозвіллі;
- прагнення до безперервного духовно-творчого самовдосконалення.

Позакласна робота за логікою належить до неформальної додаткової освіти та виховання. Однак по суті своїй вона є найдійовіша і найвпливовіша на формування прагнення; вміння безперервно й усвідомлено здійснювати духовне самовдосконалення, саморозвиток. Свобода і можливість вибору улюблених занять у позакласній роботі з метою задоволення своїх захоплень впливають на характер самоорганізації усєї подальшої життєдіяльності дитини, на її базисну професійну підготовку і компетентність, допомагають відшукати власну модель майбутньої професійної діяльності, безпомилково «приміряти» її до своїх можливостей, свого характеру, повноцінно реалізувати творчі можливості.

Позакласне заняття має інші виміри педагогічних цінностей. Про шкільний урок говорять: «провести урок». Це природно і логічно. Так сказати про гурткове заняття не можна. Його разом з дітьми треба прожити, чітко виявляючи свою людську позицію, свою гідність і честь, глибокий інтерес до особистості дитини, зосередженість на її духовному світі [2, с.21].

Головна особливість позакласного педагогічного процесу полягає в тому, що він будується на взаємній співтворчості педагогів і дітей, на їх дружбі і духовній спільності, на визнанні самоцінності особистості дитини, на взаємодопомозі і взаємній зацікавленості у спільному успіхові і результаті діяльності.

Психологи довели: співтворчість можлива лише за сприятливих міжособистих стосунків, духовного психологічного комфорту. В атмосфері внутрішньої скутості й напруги кожен духовно бідніший, примітивніший, ніж є насправді.

Тому найпершим завданням позакласного педагогічного процесу є створення таких психолого-педагогічних умов, за яких дитина з першого дня перебування, скажімо у гуртку змогла б реалізувати хоча б мінімум своїх творчих можливостей. Цей висновок дає підстави вважати, що педагогічний процес у позакласний час – явище більш виховне, а ніж дидактичне, що основною його характеристикою є не пізнання, а духовні стосунки. Цей процес за своєю природою схожий, певно, на розв'язання важливих життєвих ситуацій, які стимулюють свідоме й активне бажання самовдосконалюватися і оновлюватися.